

Gemeenteraadsverkiezingen 2010 in Zicht

Opkomst, Interesse en Vertrouwen

Rapportage

Gemeenteraadsverkiezingen 2010 in Zicht

Opkomst, Interesse en Vertrouwen

BMC Onderzoek

BMC

februari 2010

drs. Annelieke van den Heuvel, Myrte de Jong MSc, drs. Lieke Salome,

drs. Simon Wajer en Bsc. Raimon Leeuwenburg

Correspondentienummer: OHDH-1917

INHOUD

HOOFDSTUK 1	SAMENVATTING	1
HOOFDSTUK 2	INLEIDING	3
	2.1 Opzet en achtergrond van het onderzoek	3
	2.2 Onderzoeksopzet	3
	2.3 Respons	4
HOOFDSTUK 3	OPKOMST, INTERESSE EN VERTROUWEN	5
	3.1 Verwachte opkomst	5
	3.2 Stemgedrag	7
	3.3 Interesse voor lokale en landelijke politiek	8
	3.4 Landelijke of lokale overwegingen	10
	3.5 Vertrouwen in de politiek	11
	3.6 Betrokkenheid bij de lokale politiek	13
	3.7 Tevredenheid over bestuur en politiek	14
	3.8 Invloed van lokale politiek op het dagelijks leven	14
	3.9 Partij of persoon?	15
	3.10 Prioriteiten in het lokaal bestuur	17
HOOFDSTUK 4	CONCLUSIES	19

Hoofdstuk 1 Samenvatting

Sinds 1982 is elke vier jaar onderzocht wat burgers vinden van de gemeenteraadsverkiezingen. Ook dit jaar onderzocht BMC Onderzoek wat burgers vinden van de lokale (en landelijke) politiek. Gaat men stemmen? Welke afwegingen maakt men bij de stemkeuze?

Hieronder vatten we de belangrijkste trends en ontwikkelingen kort samen. Voor de conclusies verwijzen wij naar het laatste hoofdstuk.

- **Laagste stemintentie ooit**
Er is nog nooit zo'n lage stemintentie waargenomen. 49% geeft aan zeker te gaan stemmen. Dit levert een verwachte opkomst op van circa 45%. De meest genoemde reden om niet te stemmen is 'geen interesse' (34%). Ook weten veel mensen niet op welke partij zij zouden moeten stemmen (21%).
- **Meeste stemmen verwacht voor VVD en CDA**
De partijen waar mensen het meest op zeggen te stemmen bij de gemeenteraadsverkiezingen zijn de VVD (14%) en het CDA (13%). Zij zijn echter niet de grote winnaars bij de gemeenteraadverkiezingen.
- **D66 en PVV verwachte winnaars gemeenteraadsverkiezingen**
De PVV doet voor het eerst mee aan de gemeenteraadsverkiezingen, al is het maar in twee gemeenten. De prognose is dat zij een van de winnaars van deze verkiezingen zal worden, 10% geeft aan dat zij op de PVV gaan stemmen. Ook D66 is een verwachte winnaar. Zij gaan van 3% van de stemmen naar 10% van de stemmen. Het lijkt er sterk op dat de PvdA de grootste verliezer gaat worden.
- **Interesse in lokale en landelijke politiek daalt**
Meer dan de helft van de mensen is niet of nauwelijks geïnteresseerd in de lokale politiek. De interesse in de lokale politiek is daarmee ten opzichte van 2006 gedaald, toen vond de helft van de mensen dit. 63% van de mensen heeft interesse in de landelijke politiek. Er is duidelijk meer interesse voor landelijke dan lokale politiek. Toch is ook de interesse voor de landelijke politiek afgenomen ten opzichte van 2006, toen was nog 70% zeer of tamelijk geïnteresseerd.
- **Gemeentelijk beleid minder belangrijk bij stemkeuze**
De invloed van gemeentelijk beleid op de stemkeuze neemt steeds meer af. Deze trend is zichtbaar sinds 2002 en zet zich voort. 42% kiest vooral op basis van landelijke afwegingen, 22% vooral op basis van lokale overwegingen en 22% op basis van zowel landelijke als lokale afwegingen.

- **Opkomst van de PVV is voor 44% een extra reden om te gaan stemmen**
21% van de mensen is het helemaal eens en 23% is het grotendeels eens met de stelling dat de komst van de PVV in de landelijke politiek een extra reden is om nu te gaan stemmen. Van deze mensen stemt 23% PVV en 76% stemt op een andere partij.
- **Cynisme over de eigen invloed gestegen**
Net als bij voorgaande verkiezingen vindt een klein aandeel (27%) dat raadsleden zich om hun mening bekommeren. Dit jaar vindt maar liefst 62% dat raadsleden zich daar niet om bekommeren. Een nog iets hoger percentage vindt ook dat zij geen invloed hebben op de gemeentepolitiek (64%).
- **Weinig mensen betrokken bij lokale politiek**
Het aandeel mensen dat incidenteel of structureel betrokken is bij plannen of voorstellen van de gemeente is 6%. Deze mensen zijn echter niet vanzelfsprekend ook tevreden over het resultaat van hun betrokkenheid. 48% is zeer of enigszins tevreden hierover.
- **Tevredenheid over lokaal bestuur gelijk gebleven**
Ten opzichte van voorgaande verkiezingen is de tevredenheid over het lokaal bestuur iets toegenomen: 35% is (zeer) tevreden, 36% is matig tevreden en 10% is (zeer) ontevreden.
- **Involed van gemeentelijke beslissingen op dagelijks leven neemt af**
20% zegt dat gemeentelijke beslissingen veel invloed hebben op het dagelijks leven. 70% vindt die invloed beperkt. Dit is een daling ten opzichte van 2006. Toen gaf 22% aan dat gemeentelijke beslissingen veel invloed hebben op het dagelijks leven.
- **Bij stemkeuze is politieke partij belangrijker dan persoon**
48% maakt zijn keuze alleen op basis van een politieke partij, dit is wel een daling ten opzichte van 2006. 6% doet dit alleen op basis van een persoon die men kent en voor 30% is het een combinatie van partij en persoon.
- **Veiligheid krijgt topprioriteit, integratie nauwelijks prioriteit**
De prioriteiten zijn: 1. Veiligheid (door 20% bovenaan gezet). 2. Jeugdproblematiek (door 13% bovenaan gezet). 3. (Onderhoud) leefomgeving (door 12% bovenaan gezet). Integratie speelt vrijwel geen rol (door 3 % bovenaan gezet).
- **Burgers hebben een duidelijke mening over de politiek**
Mensen hebben een duidelijke mening over politiek. Zij zijn nog steeds uitgesproken in hun antwoorden op de meeste vragen.

Hoofdstuk 2 Inleiding

2.1 Opzet en achtergrond van het onderzoek

Sinds de afschaffing van de opkomstplicht in 1970 staat het burgers vrij wel of niet te gaan stemmen. De verwachte opkomst kan worden beschouwd als een indicatie voor interesse en vertrouwen in de politiek. Dit zijn tevens de drie hoofdthema's van dit onderzoek: opkomst, interesse en vertrouwen. Hoe staat het daarmee? Verwacht men te gaan stemmen bij de aankomende gemeenteraadsverkiezingen van 3 maart? Stemt men dan op basis van lokale of landelijke overwegingen? Welke invloed heeft de lokale politiek op het dagelijks leven? Deze en andere vragen komen in dit rapport aan bod.

Al vanaf 1982 is de mening van burgers over gemeenteraadsverkiezingen onderzocht. Van 1982 tot 1990 is dit onderzoek in opdracht van AVRO's radiojournaal door het NIPO uitgevoerd. Vanaf de raadsverkiezingen van 1994 is dit onderzoek door SGBO uitgevoerd, in opdracht van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG). Vanaf 2002 heeft SGBO als onafhankelijk onderzoeksbureau de uitvoering van dit onderzoek op zich genomen. Sinds 2008 is SGBO onderdeel van de BMC Groep en wordt dit onderzoek uitgevoerd door BMC Onderzoek.

Ieder verkiezingsjaar zijn de vragen aan meer dan 1000 personen voorgelegd. Deze omvang van het bestand leidt tot een goede betrouwbaarheid van de resultaten. De kracht van dit onderzoek is dat de meeste vragen sinds 1982 onveranderd zijn gebleven (zie bijlage 1). Hierdoor kunnen trends worden gevolgd en zo mogelijk verklaard. Daarnaast zijn op basis van de actualiteit enkele vragen toegevoegd.

2.2 Onderzoeksopzet

Dit onderzoek bestaat uit twee rondes en is uitgevoerd door TNS NIPO. De eerste ronde is een deel van de vragenlijst uitgevraagd. Dit heeft in november 2009 plaatsgevonden. De tweede ronde met deels nieuwe vragen en deels dezelfde vragen heeft plaatsgevonden in week 5. De vragenlijst is via internet voorgelegd aan een representatieve steekproef. Er zijn 1.125 ingevulde vragenlijsten terug ontvangen.

2.3 Respons

1.125 mensen hebben meegedaan aan dit onderzoek. Dit aantal is genoeg om betrouwbare uitspraken te doen over de Nederlandse bevolking. Deze steekproef blijkt representatief naar leeftijd en geslacht.

Tabel 1

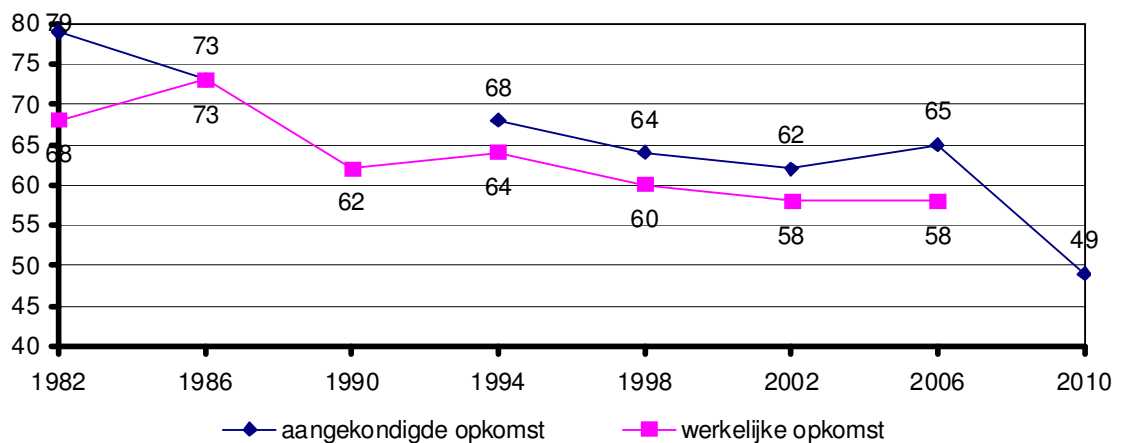
	Aantal	Percentage
Geslacht		
Man	552	49%
Vrouw	573	51%
Leeftijdsklasse		
18-34	295	26%
35-54	441	39%
55 en ouder	390	35%

Hoofdstuk 3 Opkomst, interesse en vertrouwen

3.1 Verwachte opkomst

Is men van plan te gaan stemmen bij de komende gemeenteraadsverkiezingen? In de steekproef van november gaf 50% aan dat zij dit van plan waren. In de steekproef van februari is dit gedaald naar 49%. Ondanks het feit dat de gemeenteraadsverkiezingen veel dichterbij zijn en er nu door partijen campagne wordt gevoerd in de gemeenten, is een lager aandeel van plan te gaan stemmen. Omdat meer mensen zich meer bewust zijn van de verkiezingen, zou een stijging van het opkomstpercentage voor de hand liggen.

Figuur 1 Aangekondigde en werkelijke opkomst bij gemeenteraadsverkiezingen

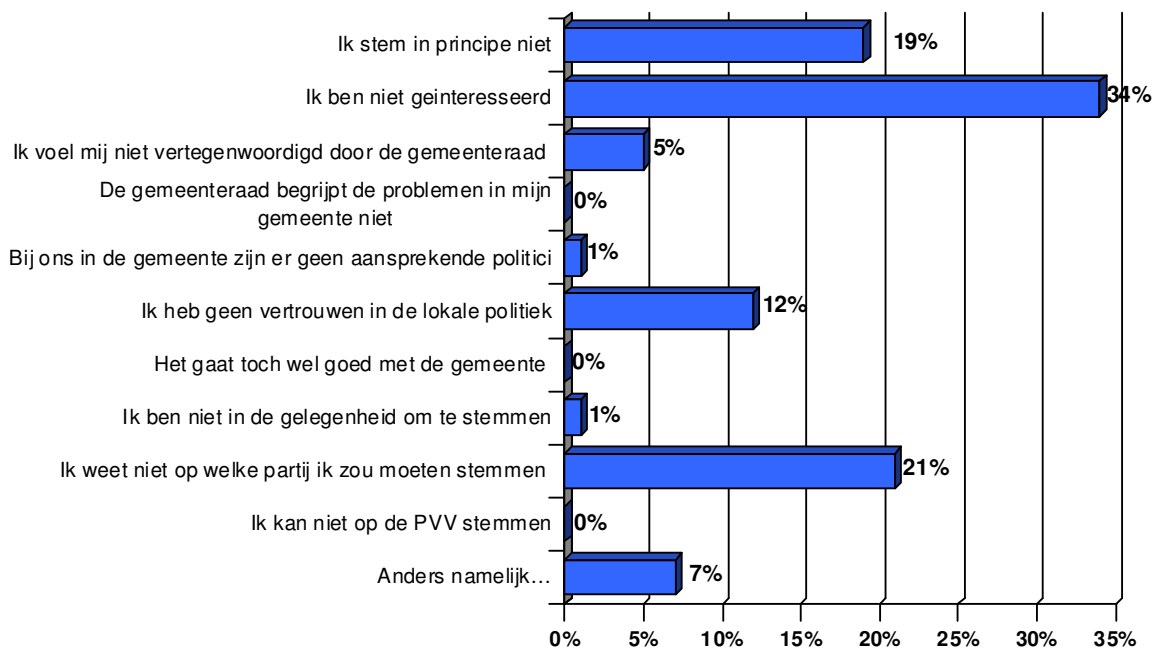
Het is uiteraard eenvoudiger om te zeggen dat men gaat stemmen dan het ook daadwerkelijk te gaan doen. Toch is deze vraag sinds 1994 een aardige voorspeller van de daadwerkelijke opkomst. In 1982 was het verschil tussen verwachte en feitelijke opkomst weliswaar 11%, maar de laatste jaren was het verschil stabiel op 4%.¹ In 2006 was het verschil tussen verwachte en werkelijke opkomst iets groter, namelijk 7%. Op basis van de verschillen in de voorgaande jaren kan met redelijke betrouwbaarheid gezegd worden dat een opkomst van rond de 45% te verwachten is. Daarmee lijkt het de laagste opkomst voor gemeenteraadsverkiezingen ooit te worden.

¹ In 1990 is de vraag of men dacht te gaan stemmen helaas niet gesteld. Weenigen hebben (dan ook) de dramatische opkomstdaling bij die raadsverkiezingen voorzien.

Zoals gebruikelijk neemt de stembereidheid toe met de leeftijd²: van de mensen van 55 jaar en ouder geeft 64% aan zeker te gaan stemmen. Onder jongeren tussen de 18 en 35 jaar is dat maar 36%. Het percentage jongeren dat aangeeft zeker niet te gaan stemmen is niet hoger dan bij ouderen. Jongeren weten blijkbaar nog niet precies of ze gaan stemmen. Zij lijken te twijfelen.

Een groot aantal mensen gaat niet stemmen op 3 maart. Wat zijn de beweegredenen van deze mensen om niet te gaan stemmen?

Figuur 2 Beweegredenen om niet te gaan stemmen

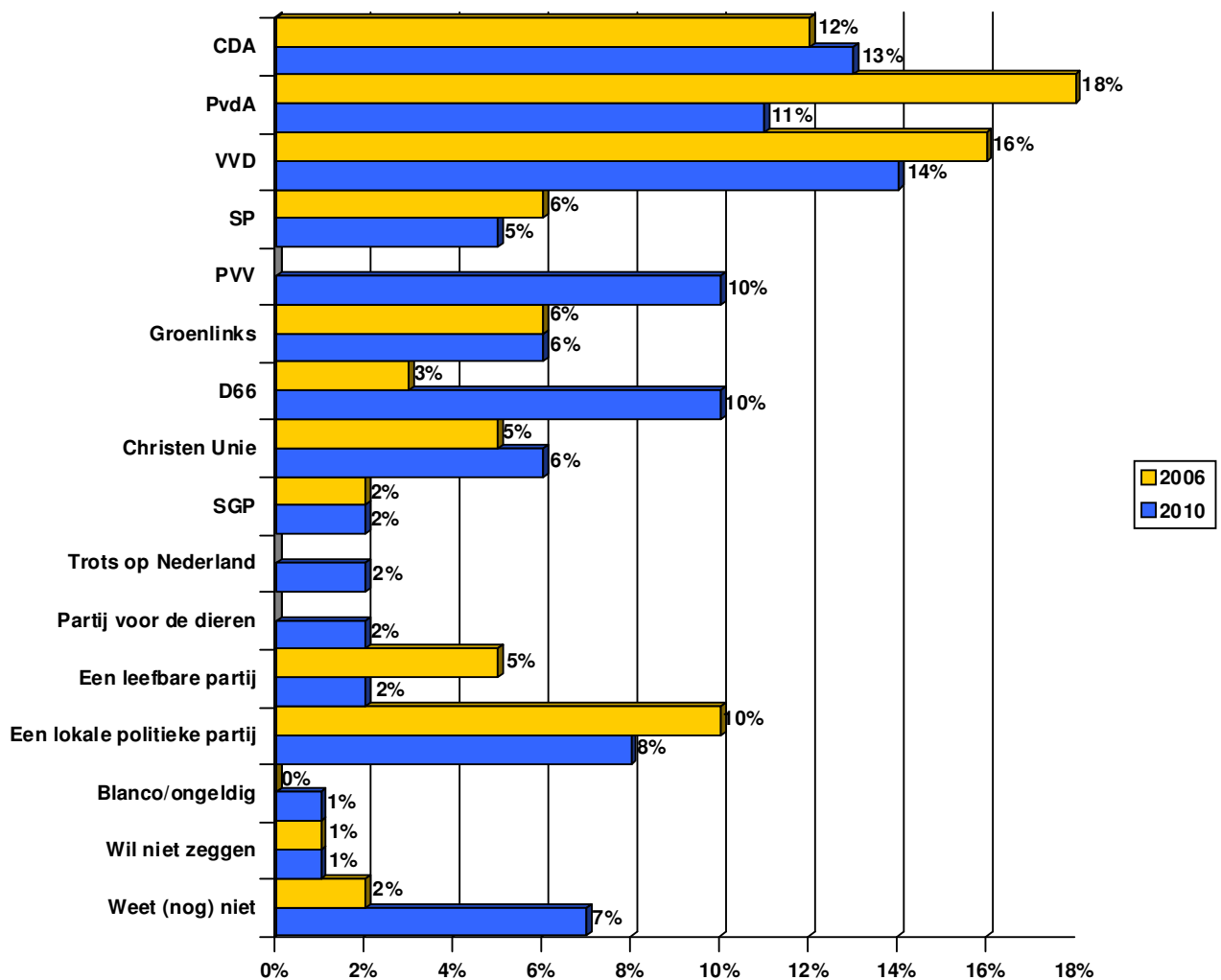
De meest genoemde reden om niet te gaan stemmen is de ontbrekende interesse (34%). Dit geldt vooral voor jongeren, 46% is niet geïnteresseerd en 31% weet niet op welke partij hij moet stemmen. Ook in andere leeftijdscategorieën geven veel 'niet-stemmers' aan niet te weten op welke partij zij zouden moeten stemmen (gemiddeld 20%). Zij zijn mogelijk onvoldoende op de hoogte van de standpunten van de partijen of er is onvoldoende onderscheid tussen de partijen. Dit laatste wordt bevestigd in de open antwoorden op deze vraag, waar de politiek als "één pot nat" wordt bestempeld.

² Daar waar in de tekst verschillen tussen leeftijdscategorieën of tussen mannen en vrouwen worden beschreven, is steeds sprake van een statistisch significant verschil.

3.2 Stemgedrag

Op welke partij is men van plan te stemmen op 3 maart? Is men van plan op een andere partij te stemmen of kan de partij waarop bij de vorige gemeenteraadsverkiezingen gestemd is weer op een stem rekenen? In onderstaande grafiek worden de resultaten weergegeven van het verwachte stemgedrag en het stemgedrag van 2006. Voor 2006 is niet de werkelijke uitslag weergegeven maar het stemgedrag van de respondenten. De werkelijke uitslag van de gemeenteraadsverkiezingen staat in bijlage 2.

Figuur 3 Partijkeuze in 2006 en 2010 (selectie: gaat zeker stemmen)

De bovenstaande grafiek geeft een indicatie van mogelijke verschuivingen. Aan de respondenten is namelijk ook gevraagd wat zij in 2006 hebben gestemd. Het laat alleen de verdeling van stemmen zien, van de respondenten die zeker zeggen te gaan stemmen. Toch weet ook 7% van deze mensen nog niet wat zij gaan stemmen. Op basis van deze gegevens lijken de VVD en de CDA de

grootste partijen te worden. De verwachte winnaars van de gemeenteraadsverkiezingen lijken D66 en de PVV te worden. De PVV doet echter maar in twee gemeenten mee dit jaar. Onder de mensen die PVV zeggen te stemmen bevindt zich een groot aantal mensen dat dit feitelijk niet kan. Ongeveer 90% van de verwachte PVV stemmers zijn niet woonachtig in Den Haag of Almere en kunnen daarom geen PVV stemmen. De vraag is waar deze mensen dan op gaan stemmen? Dit kunnen bijvoorbeeld leefbare, of lokale partijen zijn of een partij als Trots op Nederland die mogelijk in dezelfde electorale vijver vist. De PvdA lijkt er in vergelijking met 2006 het meest op achteruit te gaan. De PvdA lijkt vooral terrein te verliezen aan de PVV (14%), D66 (14%) en SP (14%)³. Ook weet een kwart van de PvdA stemmers uit 2006 nog niet op wie ze gaan stemmen. De PVV lijkt vooral stemmen te vergaren van mensen die in 2006 niet stemden (29%) en van de PvdA en VVD. Tenslotte wint D66 stemmers van niet stemmers uit 2006 (21%), van de PvdA (14%) en van de VVD (15%).

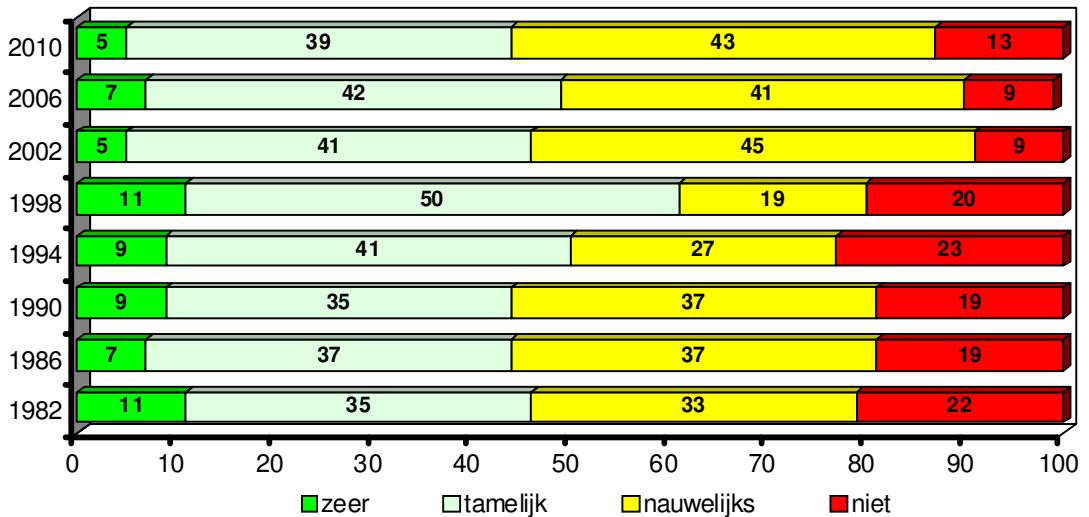
3.3 Interesse voor lokale en landelijke politiek

De opkomst lijkt dit jaar sterk af te nemen ten opzichte van voorgaande jaren. Betekent dit ook dat de belangstelling voor politiek is afgenomen? Inderdaad zien we in 2010 een afnemende belangstelling naar een vergelijkbaar niveau met het jaar 2002. Al sinds 1994 is ongeveer de helft van de burgers tamelijk of zeer geïnteresseerd in de lokale politiek. We zien daarbij een opleving in de belangstelling in 1998 (figuur 4). In dat jaar vonden de gemeenteraadsverkiezingen kort voor de Tweede Kamerverkiezingen plaats, beide uitslagen tonen dezelfde trend (winst voor de paarse coalitie, ondanks verlies D66). De opkomst van lokale partijen bereikte bovendien in 1998 een hoogtepunt. Sinds 1998 schommelt de belangstelling voor lokale politiek. Na een lichte toename in 2006 (figuur 4), is dit jaar de belangstelling voor de lokale politiek weer iets afgenomen.

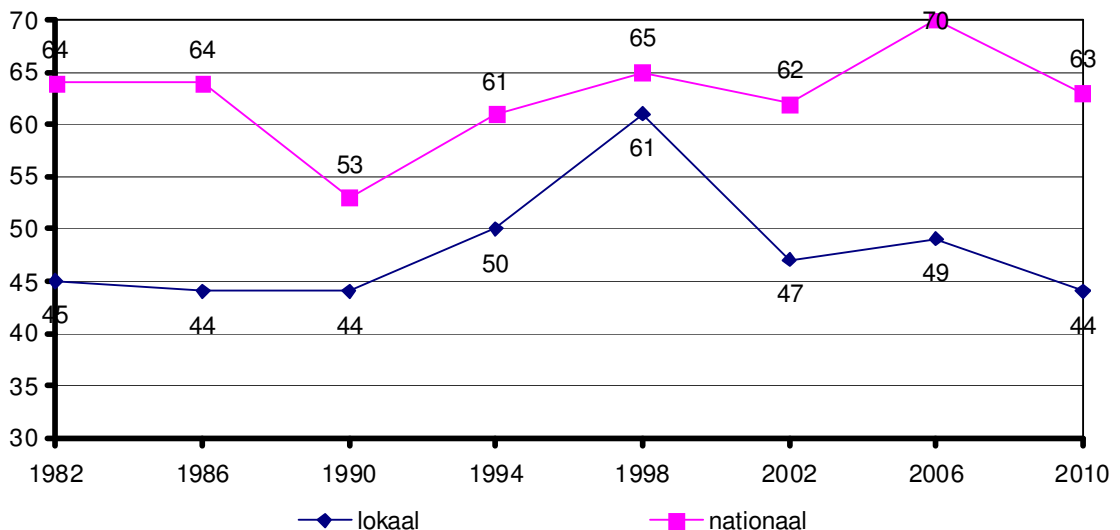
³ Deze percentages zijn berekend op basis van het aantal stemmers die in 2006 PvdA stemden en dit nu niet van plan zijn.

Figuur 4 Belangstelling voor de lokale politiek

Als we kijken naar de belangstelling voor de landelijke politiek, legt de lokale politiek het daartegen altijd af, alle inspanningen van raadsleden en kandidaten ten spijt. Ook dit jaar blijft de interesse in lokale politiek (44% zeer of tamelijk geïnteresseerd) ver achter bij die in de landelijke politiek (63%). Echter, zowel in de lokale als in de landelijke politiek is een afname in de belangstelling zichtbaar ten opzichte van de vorige verkiezingen in 2006. Figuur 5 toont de trend.

Figuur 5 Belangstelling voor lokale en landelijke politiek (% zeer en tamelijk geïnteresseerd)

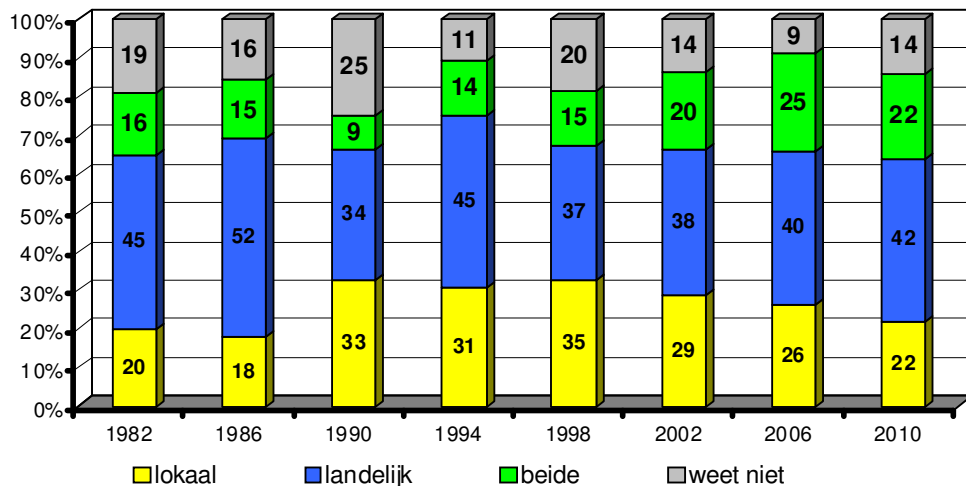
De politieke interesse, vooral op gemeentelijk niveau, blijkt nog steeds groter onder mannen dan onder vrouwen. Verder neemt politieke interesse toe met leeftijd. Zo geeft slechts 30% van de 18- tot 34-jarigen aan in lokale politiek geïnteresseerd te zijn tegenover 57% van de 55 plussers.

3.4 Landelijke of lokale overwegingen

De belangstelling voor landelijke politiek is nog altijd veel groter dan die voor lokale politiek. Betekent dit ook dat de landelijke politiek de lokale overschaduwde? Om dit na te gaan is gevraagd op basis waarvan men stemt. Zijn dat lokale overwegingen of baseert men de keuze bij gemeenteraadsverkiezingen toch vooral op de landelijke politiek?

Dit jaar zegt 42% van de mensen vooral op basis van landelijke overwegingen te bepalen op welke partij men gaat stemmen bij de lokale verkiezingen. 22% stemt vooral op basis van lokale overwegingen (figuur 6). De trend sinds 1998 lijkt te zijn dat men de stemkeuze steeds meer baseert op de landelijke politiek en minder op de lokale politiek.

Figuur 6 Het belang van lokale of landelijke overwegingen bij de stemkeuze

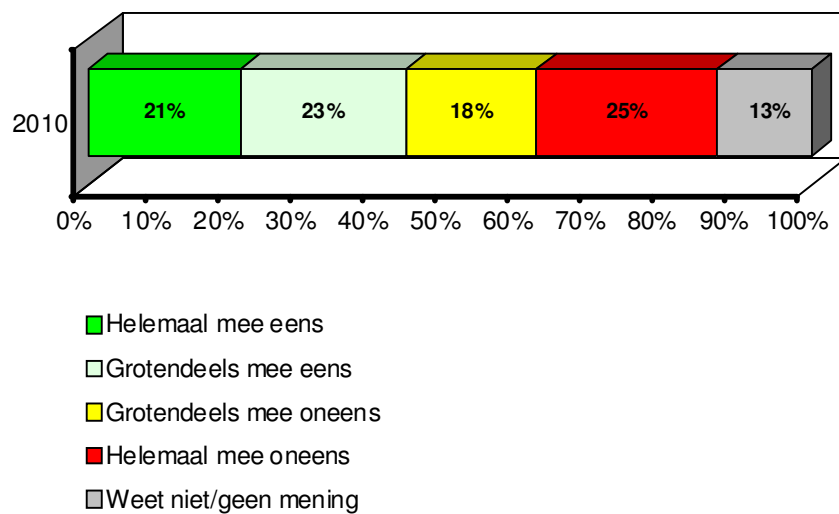
Uiteraard is het van belang na te gaan of de raadsverkiezingen ook werkelijk in de schaduw van landelijke verkiezingen staan. Zo vonden in 1986 en in 1994 de raadsverkiezingen in maart plaats in de aanloop naar de Kamerverkiezingen in mei van hetzelfde jaar. In beide jaren was er een relatief grote invloed van de landelijke politiek op de stemkeuze bij de raadsverkiezingen. Toch is dit verband niet zonder meer te leggen: ook in 1998 en 2002 vonden in mei - kort na de raadsverkiezingen - Kamerverkiezingen plaats. In die jaren baseerde 'slechts' 37% respectievelijk 38% de lokale stemkeuze op landelijke afwegingen.

Het is ook interessant om te kijken naar een relatief nieuwe politieke partij die voor het eerst meedoet aan de gemeenteraadsverkiezingen zoals de Partij voor de Vrijheid. De PVV heeft vooral furore gemaakt in de media als landelijke politieke partij. Zij probeert zich nu ook in de lokale politieke orde te vestigen, ten minste in twee gemeenten. De PVV is een sterk polariserende partij die zowel

veel voorstanders als tegenstanders genereert met haar boude uitspraken⁴. Om die reden is er specifiek gevraagd aan respondenten of de opkomst van de Partij voor de Vrijheid in de landelijke politiek een extra reden is om te gaan stemmen bij de gemeenteraadsverkiezingen.

Aan de respondenten is gevraagd in hoeverre ze het eens zijn met de volgende uitspraak: " De opkomst van de PVV in de landelijke politiek is voor mij een extra reden om te gaan stemmen bij de komende gemeenteraadsverkiezingen".

Figuur 7 PVV als extra reden om te stemmen

21% van de mensen is het helemaal eens met de bovenstaande stelling. Van deze groep is 23% van plan om PVV te stemmen. Van de 76% van de mensen die niet op de PVV stemt, maar die de PVV wel als extra aansporing ziet om te gaan stemmen, loopt de partijvoorkeur sterk uiteen.

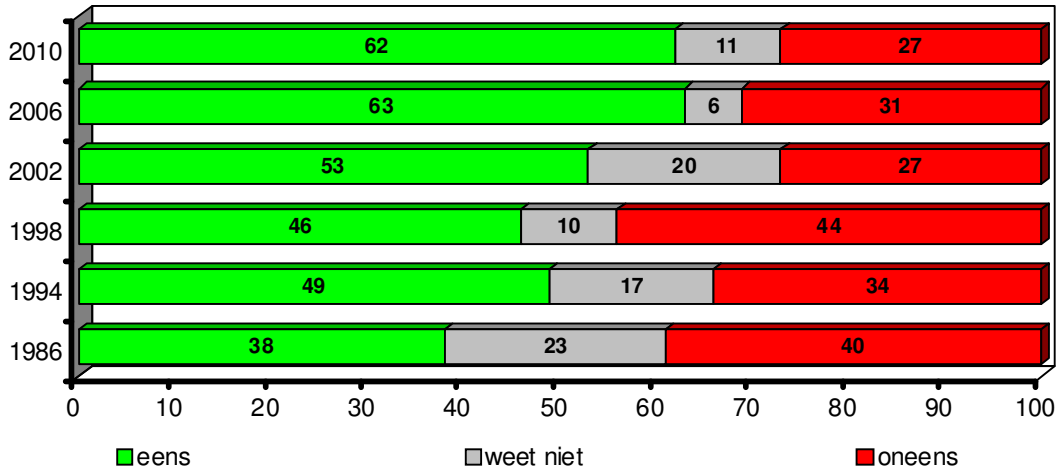
3.5 Vertrouwen in de politiek

Uit het bovenstaande is duidelijk geworden dat de landelijke politiek een grote invloed heeft op de lokale verkiezingen. Hoe staat het met de invloed die burgers zelf hebben op de lokale politiek? En vertrouwen zij erop dat de lokale volksvertegenwoordigers opkomen voor hun belangen?

27% van de mensen vindt dat raadsleden zich om hun mening bekommeren (figuur 8).

⁴ Moors et. al, 2009. Rapport naar Polarisatie en radicalisering in Nederland. Een verkenning van de stand van zaken in 2009.

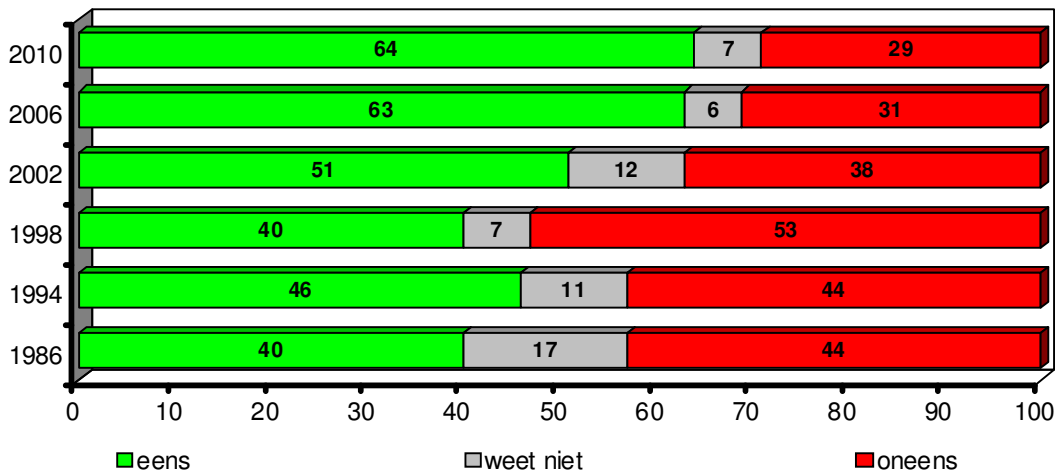
Figuur 8 Mening over uitspraak: 'Gemeenteraadsleden bekommeren zich niet zo veel om de mening van mensen zoals ik'

De meeste mensen voelen zich echter slecht vertegenwoordigd. Net als bij de voorgaande meting in 2006 vindt maar liefst 62% dat raadsleden zich niet om hun mening bekommeren.

Als raadsleden zich niet bekommeren om de mening van burgers, sluit dat niet uit dat burgers toch (langs andere wegen) invloed uitoefenen of ervaren op de gemeentepolitiek. Om dat na te gaan is gevraagd of men vindt dat men invloed heeft op de gemeentepolitiek (figuur 9).

Figuur 9 Mening over uitspraak: 'Mensen zoals ik hebben geen enkele invloed op de gemeentepolitiek'

Maar liefst 64% is het eens met de uitspraak dat 'Mensen zoals ik geen enkele invloed hebben op de gemeentepolitiek'. Dit percentage was nog nooit zo hoog. Het lijkt erop dat mensen steeds cynischer worden over hun invloed op de lokale politiek. Sinds 1986 neemt het vertrouwen in de gemeentepolitiek steevast af. Of dit ook betekent dat mensen de indruk hebben dat invloed hebben op de lokale politiek vooral via de raad verloopt en bijvoorbeeld niet via ambtenaren of het

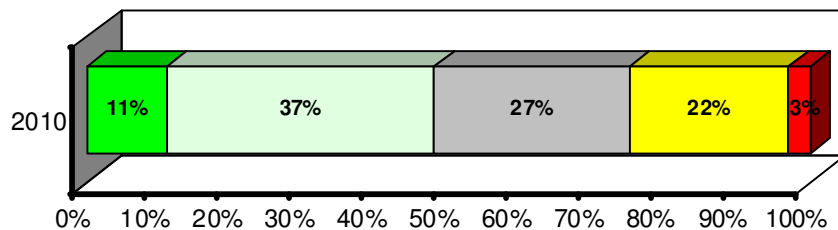
college is niet duidelijk. Onze ervaring leert echter dat burgers in de praktijk zelden onderscheid (kunnen) maken tussen raad, college en ambtelijke organisatie.

3.6 Betrokkenheid bij de lokale politiek

De eigen betrokkenheid bij de gemeente kan in grote mate de tevredenheid van mensen over de lokale politiek en het vertrouwen in diezelfde politiek bepalen. Dit kan door middel van structurele betrokkenheid, bijvoorbeeld door deelname in een participatieorgaan, of via incidentele inspraakbijeenkomsten. Hierbij kan gedacht worden aan bijeenkomsten over specifieke beleidsvoornemens van de gemeente zoals het slopen of bouwen van een bepaalde wijk. Daarom is gevraagd of men de afgelopen vier jaar betrokken is geweest bij plannen of voorstellen van de gemeente. Van alle respondenten gaf 6% aan de afgelopen vier jaar betrokken te zijn geweest.

Waren deze mensen ook tevreden over het uiteindelijke resultaat van deze plannen of voorstellen?

Figuur 10 Tevredenheid over resultaat

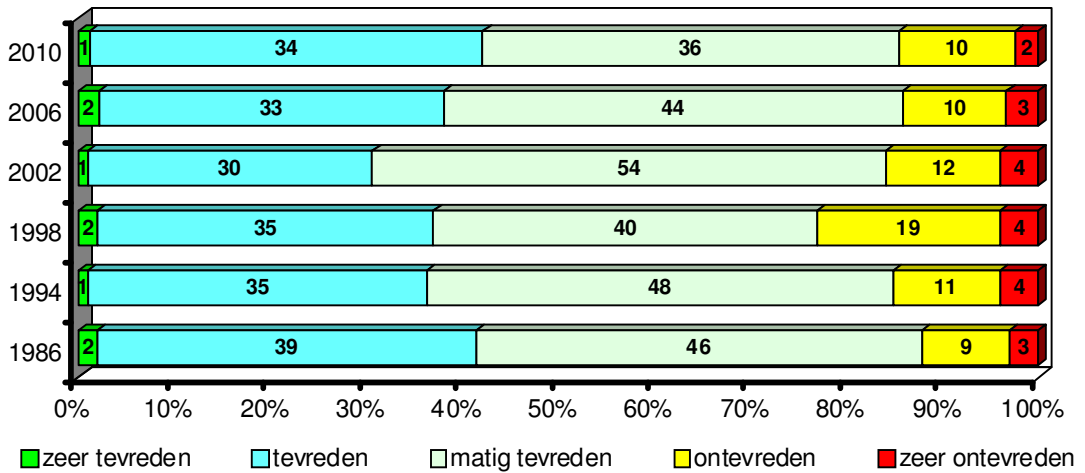

- Zeer tevreden
- Enigszins tevreden
- Niet tevreden, maar ook niet ontevreden
- Enigszins ontevreden
- Zeer ontevreden

3.7 Tevredenheid over bestuur en politiek

Het cynisme jegens de politiek is de afgelopen jaren toegenomen. Komt dit doordat men ontevreden is over het bestuur?

Figuur 11 In hoeverre bent u tevreden over het bestuur van uw gemeente?

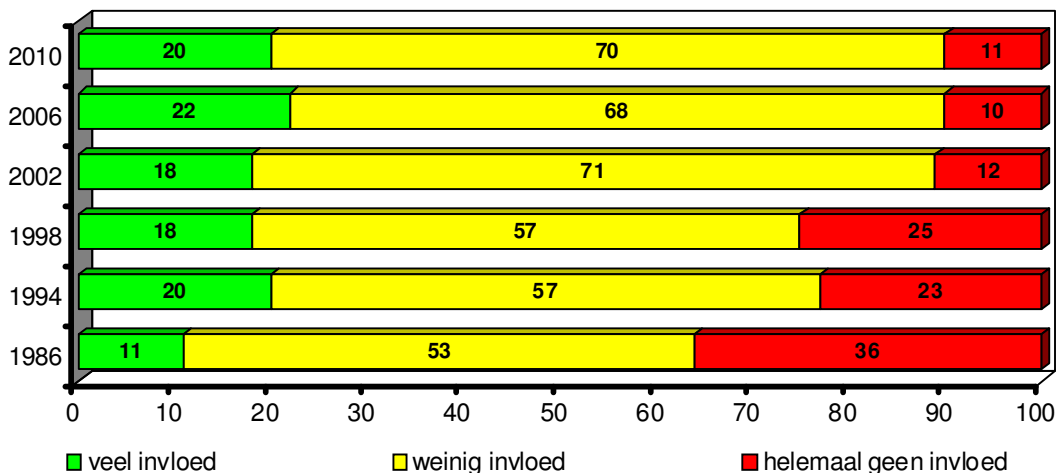

Ondanks het toegenomen cynisme is de tevredenheid over het lokaal bestuur in 2010 ongeveer gelijk gebleven ten opzichte van de vorige verkiezingen. Vooral de leeftijdsgroep van 55 jaar en ouder is te spreken over het bestuur van de gemeente: 42% van hen is (zeer) tevreden. Verder zijn mannen vaker tevreden dan vrouwen. Het cynisme over bestuur en politiek is dus een kwestie van beeldvorming.

3.8 Invloed van lokale politiek op het dagelijks leven

Hoe relevant vinden mensen het lokaal bestuur? Hierboven zagen we al dat de interesse in de lokale politiek licht is gedaald. Ook lijkt de opkomst te gaan dalen. Dat zijn aanwijzingen dat men de lokale politiek minder van belang vindt. Hoe staat het met de invloed van de lokale politiek op het dagelijks leven?

Figuur 12 Invloed van gemeentelijke beslissingen op het dagelijks leven

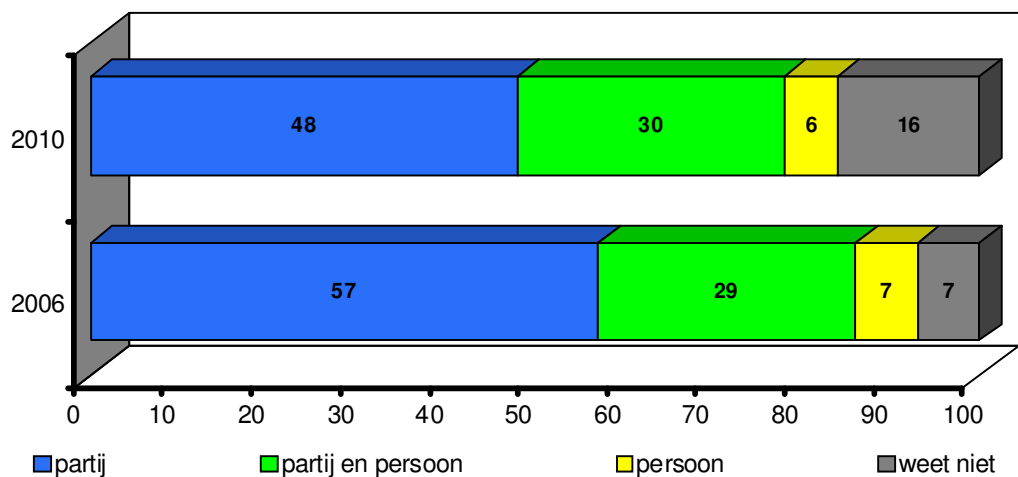

Al jaren vindt slechts een kleine minderheid dat de gemeentelijke beslissingen veel invloed hebben op hun leven. Dit jaar zien we weer een afname ten opzichte van 2006. Slechts één op de vijf vindt dat de gemeentelijke beslissingen veel invloed hebben op het dagelijkse leven. Nog steeds vindt het overgrote deel van de burgers dat deze invloed beperkt is, en ook ongeveer één op de vijf mensen vindt dat die invloed er helemaal niet is. Het aandeel mensen dat vindt dat gemeentelijke beslissingen helemaal geen invloed op het dagelijks leven heeft, is sinds 1986 sterk afgenomen. Het is overigens vooral de jongere leeftijdsgroep die weinig invloed op hun dagelijkse leven ervaart. Dit is ook niet verwonderlijk omdat het vooral gaat over de woonleefomgeving en de lokale lasten. Daar zijn jongeren veel minder mee bezig.

3.9 Partij of persoon?

De positie van politieke partijen lijkt onder druk te staan. De meeste partijen kampen met gestaag dalende ledentallen. Daarnaast liet de snelle opkomst van Pim Fortuyn en Geert Wilders zien dat politiek soms vooral om personen gaat. Vele afdelingen zetten dan ook bekende inwoners van de gemeente op hun lijst, om als lijstduwer en stemmentrekker te dienen. Dat brengt ons tot de vraag: stemmen mensen bij de raadsverkiezingen vooral op een partij of vooral op een persoon?

Figuur 13 Het belang van partij of persoon bij de stemkeuze

De partijdemocratie lijkt nog niet ingeruild te zijn voor een personendemocratie. Hoewel de politieke partij in de meeste gevallen de doorslag geeft bij de stemkeuze, lijkt de combinatie van persoon en partij ten opzichte van 2006 iets meer aan populariteit te winnen. Bijna een op de drie mensen kiest nu op basis van zowel partij als persoon. Mensen die hun keuze vooral op een bepaalde persoon baseren, vormen een kleine minderheid. Mensen zijn wel iets minder uitgesproken in hun mening over de invloed van partij, of persoon. Het

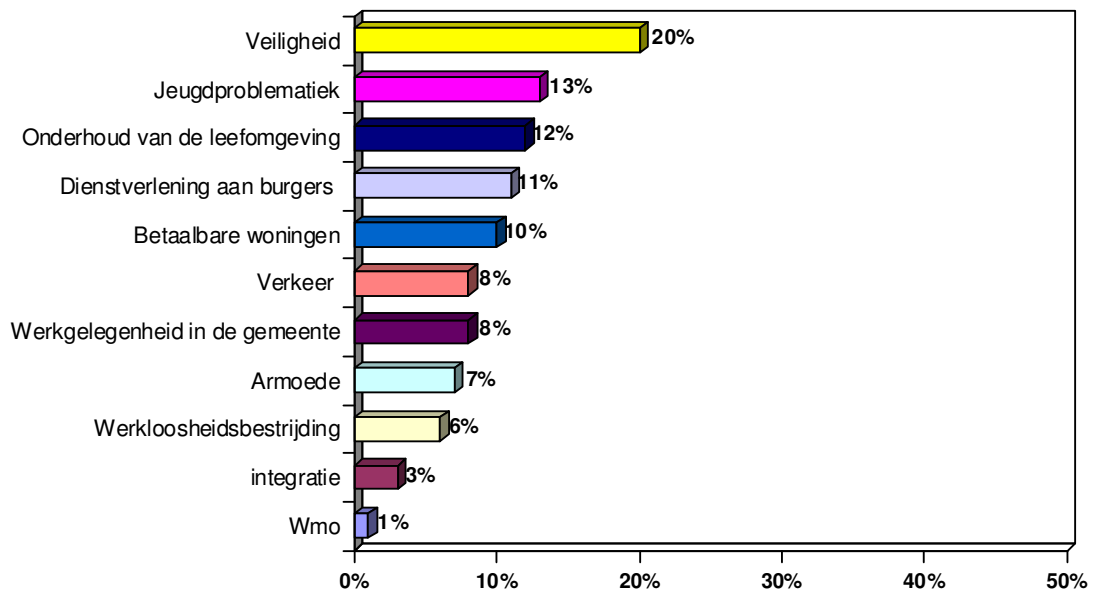
percentage dat met 'weet niet' heeft geantwoord is namelijk gestegen. Vrouwen baseren hun keuze vaker op basis van een persoon dan mannen. Van de vrouwen stemt 8% op basis van de persoon, terwijl dit bij de mannen 4% is.

3.10 Prioriteiten in het lokaal bestuur

De invloed van de lokale politiek op het dagelijks leven is volgens de meeste mensen toch nog vrij beperkt, zo bleek hierboven. De tevredenheid over het gemeentebestuur is echter gelijk gebleven. Om de gemeentebesturen te helpen deze tevredenheid vast te houden, is dit jaar weer gevraagd welke onderwerpen prioriteit dienen te hebben in het gemeentelijke beleid.

Men kreeg een aantal actuele onderwerpen voorgelegd, zoals armoedebestrijding, integratie en dienstverlening aan burgers. Daarbij kon men aangeven welke zaken de gemeente het eerst zou moeten aanpakken. Ook kon men zelf onderwerpen noemen. Van die mogelijkheid is echter vrijwel geen gebruikgemaakt.

Figuur 14 Beleidsprioriteiten (in %)

Verruit het meest genoemde onderwerp dat volgens de respondenten de prioriteit verdient is de veiligheid. Ook jeugdproblematiek en onderhoud van de leefomgeving worden vaak genoemd als zaken die de gemeente het eerst zou moeten aanpakken. Positief voor gemeenten is dat dienstverlening door de gemeente ook hoog scoort. Veel gemeenten investeren momenteel sterk in kwaliteitsverbetering van de dienstverlening: de burger geeft aan dit ook belangrijk te vinden. Integratie staat landelijk hoog op de politieke agenda. De overgrote meerderheid van de onderzochte mensen ziet hierin echter geen taak weggelegd voor de lokale overheid. Integratie is ook met name een grootstedelijk onderwerp dat in de meeste (kleinere) gemeenten een minder grote rol speelt.

Hoewel we ook in 2006 burgers naar het belang van beleidsonderwerpen vroegen, is het niet mogelijk de resultaten één-op-één met elkaar te vergelijken. De reden hiervoor is dat de formulering van de vraag en de antwoordmogelijkheden verschillen. Wel is het mogelijk relatieve verschuivingen te laten zien door voor beide metingen een top-5 van beleidsprioriteiten aan te geven.

Tabel 2

	2010	2006
1	Veiligheid	Veiligheid
2	Jeugdproblematiek	Leefomgeving
3	Leefomgeving	Dienstverlening
4	Dienstverlening	Betaalbare woningen
5	Betaalbare woningen	Werkgelegenheid

Hierin zien we dat er nauwelijks verschuivingen in de beleidsprioriteiten plaatsvonden tussen 2006 en 2010. Opvallend is de tweede plaats voor jeugdproblematiek, een onderwerp dat nu voor het eerst in de vragenlijst is opgenomen. Bovendien is het een onderwerp waar zowel lokaal als nationaal veel aandacht naar uitgaat. De respondenten lijken deze inzet te ondersteunen.

Hoofdstuk 4 Conclusies

Wat maken we op uit de geschetste ontwikkelingen en trends? Wat is het verhaal achter deze cijfers en analyses? En wat kan het lokaal bestuur hiermee? Hieronder presenteren wij onze conclusies.

Politieke interesse neemt af

Mensen hebben een duidelijke mening over politiek. Zij zijn nog steeds uitgesproken in hun antwoorden op de meeste vragen. Echter, een ruime meerderheid denkt dat zijn/haar mening er niet toe doet. De interesse in zowel landelijke als lokale politiek neemt af. Dit effect is sterker zichtbaar bij jongeren, waardoor op lokaal niveau een politieke generatiekloof lijkt te ontstaan. De stemintentie daalt zo sterk dat we de laagste opkomst ooit (ongeveer 45%) voor de gemeenteraadsverkiezingen verwachten. Belangrijkste reden om niet te stemmen is desinteresse.

Lokaal bestuur: Cynisme versus tevredenheid

Het cynisme over de eigen invloed is gestegen. Net als bij voorgaande verkiezingen neemt het vertrouwen over de eigen invloed op het lokale bestuur af. Deze trend is al in 1986 ingezet en lijkt zich door te zetten. Ook de ondervonden invloed van het lokaal bestuur op het dagelijks leven is iets afgenomen. Verder is slechts 6% de afgelopen vier jaar actief betrokken geweest bij voorstellen van de gemeente. Ondanks het cynisme en de beperkte interesse is de algemene tevredenheid over het lokaal bestuur in 2010 gelijk gebleven ten opzichte van vorige verkiezingsjaren. Slechts één op tien is uitgesproken ontevreden. Deze schijnbare paradox ontstaat mogelijk doordat burgers de successen van de gemeente niet zien als uitkomsten van een (lokaal) politiek proces.

Lokale politiek is in beleving nationale politiek

De belangstelling voor landelijke politiek is nog altijd veel groter dan die voor lokale politiek. Sinds 1998 baseert men de stemkeuze steeds meer op de landelijke politiek en minder op de lokale politiek. Deze trend zet zich ook nu door. Dit kan nadelig zijn voor lokale partijen. De opkomst van de PVV draagt waarschijnlijk bij aan de verschuiving naar nationale motieven voor de stemkeuze. De PVV heeft vooral furore gemaakt in de media als landelijke politieke partij en neemt slechts deel aan de gemeenteraadsverkiezingen in een zeer beperkt aantal gemeenten. Toch is deelname van de PVV voor veel mensen een extra reden om te gaan stemmen, ook in gemeenten waar deze partij niet deelneemt. Dit geldt zowel voor mensen die op de PVV zeggen te stemmen als voor mensen niet op de PVV zeggen te stemmen. De nadruk op nationale motieven behelst het risico dat kiezers de lokale politiek afrekenen op zaken waar zij niet over gaat.

Lokale politiek niet gericht op personen

In de laatste jaren verheeft de discussie over het al dan niet toenemen van het stemmen op basis van persoonlijkheid van de kandidaten. Deze discussie is verder aangewakkerd door de opkomst van politici zoals Marijnissen, Fortuyn, Verdonk en Wilders. Wij vinden er echter geen bewijs voor dat in het lokaal bestuur personen vaker de doorslag geven. Een mogelijke verklaring is dat kiezers de lokale kandidaten simpelweg niet kennen. Dit maakt het wel ingewikkelder om het lokale karakter van de verkiezingen te benadrukken. Het beeld van (landelijk vertegenwoordigde) politieke partijen wordt voor een belangrijk deel door landelijke politieke kopstukken bepaald.

Lokale politiek moet uitgaan van eigen kracht

Men stemt bij raadsverkiezingen vooral op basis van landelijke overwegingen. Toenemend cynisme en desinteresse is een landelijke trend. Nationale politici domineren de campagnes. Landelijke politiek overvleugelt lokale politiek dus enigszins. Om dat te veranderen moet de lokale politiek uitgaan van eigen kracht. De kracht van de lokale politiek zit in de dagelijkse leefomgeving van de mensen. Veiligheid en onderhoud van de omgeving hebben daarbij in de ogen van de burger onveranderd topprioriteit. 'Schoon, heel en veilig' is niet voor niets een veelgenoemde slogan. Verder krijgt ook de aanpak van jeugdproblematiek prioriteit van de burgers. Het lokaal bestuur kan het belang van lokale politiek op juist deze onderwerpen benadrukken en de bereikte lokale successen (nog) beter uitventen (voor coalitiepartijen) of uitvechten (voor oppositiepartijen). Echter, deze onderwerpen staan eveneens hoog op de nationale politieke agenda. Lokale politici zullen daarom de burger duidelijk moeten maken wat de lokale situatie is en in hoeverre zij deze kunnen beïnvloeden, waarbij de nadruk komt te liggen op lokale politieke keuzes.

Bijlage 1 De vragenlijst 2010

---

1 | *Op welke politieke partij heeft u gestemd bij de laatste gemeenteraadsverkiezingen?*

---

1. CDA
2. PVDA
3. VVD
4. SP
5. LPF
6. GroenLinks
7. D66
8. ChristenUnie / SGP
9. Een lokale politieke partij
10. Een combinatie van een landelijke en een lokale partij
11. Een andere politieke partij
12. Ik heb blanco / ongeldig gestemd
13. Ik heb niet gestemd
14. Weet niet (meer) / wil niet zeggen

De eerstvolgende verkiezingen in Nederland zijn de verkiezingen voor de gemeenteraden. Deze vinden plaats op 3 Maart 2010.

---

2 | *Hoe groot is de kans dat u bij deze verkiezingen voor de gemeenteraden gaat stemmen?*

---

1. Ik zal zeker gaan stemmen
2. Ik zal waarschijnlijk gaan stemmen
3. Ik zal waarschijnlijk niet gaan stemmen
4. Ik zal zeker niet gaan stemmen
5. Weet niet/geen mening
6. In mijn gemeente zijn geen verkiezingen

---

3 | *Op welke politieke partij zou u stemmen als er vandaag gemeenteraadsverkiezingen zouden zijn?*

---

1. CDA
2. PvdA
3. VVD
4. SP
5. LPF
6. GroenLinks
7. D66

8. ChristenUnie
9. SGP
10. PVV
11. Partij voor de Dieren
12. Trots op Nederland
13. Een Leefbare partij
14. Een lokale politieke partij, namelijk.....
15. Ik heb geen stemrecht
16. Ik zou blanco / ongeldig stemmen
17. Ik zou niet stemmen
18. Weet niet (nog niet)
19. Wil niet zeggen

---

4 | *Indien u bij vraag 3 heeft aangegeven niet te gaan stemmen, kunt u aangeven waarom niet? (kies 1 reden)*

---

1. Ik stem principieel niet
2. Ik ben niet geïnteresseerd
3. Ik voel mij niet vertegenwoordigd door de gemeenteraad
4. De gemeenteraadsleden begrijpen de problemen in mijn gemeente niet
5. Bij ons in de gemeente zijn er geen aansprekende politici
6. Ik heb geen vertrouwen in de lokale politiek
7. Het gaat toch wel goed met de gemeente
8. Ik ben niet in de gelegenheid om te stemmen
9. Ik weet niet op welke partij ik zou moeten stemmen
10. Ik kan niet op de PVV stemmen
11. Anders *open

---

5 | *Wordt uw keuze voor een partij (bij de gemeenteraadsverkiezingen) meer beïnvloed door de gemeentelijke politiek van die partij of meer door de landelijke politiek van die partij?*

---

1. Meer door de gemeentelijke politiek
2. Meer door de landelijke politiek
3. Door beide ongeveer evenveel
4. Weet niet \ geen mening

---

6 | *In welke mate bent u geïnteresseerd in de gemeentepolitiek?*

---

1. Zeer geïnteresseerd
2. Tamelijk geïnteresseerd
3. Weinig geïnteresseerd
4. Helemaal niet geïnteresseerd
5. Weet niet \ geen mening

---

7 | *In welke mate bent u geïnteresseerd in de landelijke politiek?*

---

1. Zeer geïnteresseerd
  2. Tamelijk geïnteresseerd
  3. Weinig geïnteresseerd
  4. Helemaal niet geïnteresseerd
  5. Weet niet \ geen mening
-

8 | *In welke mate bent u tevreden over het bestuur van uw gemeente?*

---

1. Zeer tevreden
  2. Tevreden
  3. Matig tevreden
  4. Ontevreden
  5. Zeer ontevreden
  6. Weet niet \ geen mening
-

9 | *Hebben beslissingen die het gemeentebestuur neemt over het algemeen veel, weinig of helemaal geen invloed op uw dagelijkse leven?*

---

1. Veel invloed
  2. Weinig invloed
  3. Helemaal geen invloed
  4. Weet niet \ geen mening
-

10 | *Wilt u van de volgende uitspraak zeggen in hoeverre u het ermee eens of oneens bent:
“Gemeenteraadsleden bekommeren zich niet zo veel om de mening van mensen zoals ik”*

---

1. Helemaal mee eens
  2. Grotendeels mee eens
  3. Grotendeels mee oneens
  4. Helemaal mee oneens
  5. Weet niet \ geen mening
-

11 | *Wilt u van de volgende uitspraak zeggen in hoeverre u het ermee eens of oneens bent:
“Mensen zoals ik hebben geen enkele invloed op de gemeentepolitiek”*

---

1. Helemaal mee eens
2. Grotendeels mee eens
3. Grotendeels mee oneens
4. Helemaal mee oneens
5. Is niet zo
6. Weet niet \ geen mening

---

12 | *Wilt u van de volgende uitspraak zeggen in hoeverre u het ermee eens of oneens bent: “ De opkomst van de PVV in de landelijke politiek is voor mij een extra reden om te gaan stemmen ”*

---

1. Helemaal mee eens
2. Grotendeels mee eens
3. Grotendeels mee oneens
4. Helemaal mee oneens
5. Weet niet \ geen mening

---

13 | *Bent u in de afgelopen 4 jaar(actief) betrokken geweest bij plannen/voorstellen van de gemeente?*

---

1. Ja
2. Nee

---

14 | *Zo ja, bent of was u tevreden met het resultaat?*

---

1. Zeer tevreden
2. Tevreden
3. Noch tevreden, noch ontevreden
4. Ontevreden
5. Zeer tevreden

---

15 | *Welke van onderstaande uitspraken is, met het oog op de gemeenteraadsverkiezingen op 7 maart aanstaande, vooral op u van toepassing? Lees de uitspraken nauwkeurig door.*

---

1. Een bepaalde politieke partij geeft de doorslag bij het bepalen van mijn stemkeuze
2. De politieke partij en een bepaald persoon wegen allebei even zwaar bij het bepalen van mijn stemkeuze
3. Een bepaald persoon geeft de doorslag bij het bepalen van mijn stemkeuze
4. Weet niet \ geen mening

---

16 | *Stel dat u gemeenteraadslid zou zijn in uw gemeente, welk onderwerp zou u dan als eerste in de gemeenteraad aan de orde willen stellen? En daarna? En daarna? (top drie; random)*

---

1. Veiligheid

2. Armoede
3. Verkeer
4. Betaalbare woningen
5. Onderhoud van de leefomgeving
6. Werkgelegenheid in de gemeente
7. Werkloosheidsbestrijding
8. Dienstverlening aan burgers
9. Jeugdproblematiek
10. Integratie
11. Anders *open
12. Weet niet \ wil niet zeggen

Bijlage 2 Uitslag gemeenteraadsverkiezingen 2006

Partij van de Arbeid (P.v.d.A.)	1.620.387	23,45 %	1.979
Lokale partijen	1.585.068	22,94 %	2.146
Christen Democratisch Appèl (CDA)	1.162.829	16,83 %	1.749
VVD	951.181	13,77 %	1.239
GROENLINKS	406.966	5,89 %	406
SP (Socialistische Partij)	392.512	5,68 %	332
ChristenUnie	251.416	3,64 %	346
Democraten 66 (D66)	184.829	2,68 %	146
Staatkundig Gereformeerde Partij (SGP)	113.196	1,64 %	182
ChristenUnie-SGP	84.186	1,22 %	103
P.v.d.A.-GROENLINKS	50.852	0,74 %	78
Fryske Nasjonale Partij	29.508	0,43 %	54
Lijst Pim Fortuyn (LPF)	17.804	0,26 %	10
P.v.d.A.-GROENLINKS-D66	13.580	0,20 %	23
VERENIGDE SENIOREN PARTIJ	11.346	0,16 %	8
DUURZAAM NEDERLAND	6.066	0,09 %	1
GROENLINKS-De Groenen	5.780	0,08 %	5
Nieuwe Communistische Partij - NCPN	4.267	0,06 %	6
Nieuw Rechts (NR)	4.018	0,06 %	1
P.v.d.A.-D66	3.118	0,05 %	7
Partij voor het Noorden	2.622	0,04 %	1
GROENLINKS-D66	2.118	0,03 %	2
Nederlandse Volks-Unie (NVU)	1.923	0,03 %	0
VVD-D66	1.891	0,03 %	4
GROENLINKS-SP-D66	891	0,01 %	2
Nederland-Mobiel	624	0,01 %	0
VIP Vooruitstrevende Integratie Partij	502	0,01 %	0